

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Суми
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Ільницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21.06.2024 р.)

**Суспільно-політичні процеси в Україні та світі:
історія, проблеми, перспективи** : матер. XI Всеукр. наук.-
практ. конф. (Суми, 28 травня 2024 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін.
Суми : Сумський державний університет, 2024. 197 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи», присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2024
© Автори, 2024

ІСТОРИЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

АНТОНОВ Є. М.

студент, гр. ІС-21,

Сумський державний університет

(наук. керівник: д.і.н., проф. С. І. Дегтярьов)

ПЕРЕБУВАННЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА НА СУМЩИНІ У ТВОРЧОСТІ ВІРИ ЮРЧЕНКО

Цього року виповнюється 210 років з дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Видатний український поет, прозаїк, драматург, художник, політичний і громадський діяч – усе це про нього. Також не варто забувати, що Т. Г. Шевченко був неймовірної сили патріотом. Його творчість просякнута любов'ю до України та українського народу. Він мріяв про незалежність своєї землі, добробут і щастя її громадян.

Т. Г. Шевченко у своїх подорожах не оминув і Сумщини. Тут він відвідував Ромни, Кролевець, Глухів, Лебединщину та Конотопщину. Перебування тут видатного поета вивчала Віра Юрченко, яка створила графічну серію «По шевченківських місцях на Сумщині».

Віра Степанівна Юрченко (1922 – 1991) народилася у м. Грозний. Закінчила Бакинське художнє училище (1944), Харківський художній інститут (1950). Авторка понад 300 творів живопису та графіки. В її активі багато виставок в Україні та за кордоном, в яких вона брала участь. Працювала в галузі станкової графіки (офорт,

ліногравюра, автолітографія, монотипія, екслібрис, акварель) та сценографії [1, с. 242]. Твори В. С. Юрченко зберігаються в Сумському обласному художньому музеї ім. Н. Онацького, Національному музеї Тараса Шевченка, Шевченківському національному заповіднику (м. Канів) [1, с. 242]. Також її твори можна знайти в інших музеях України, приватних зібраннях Італії, Польщі, Німеччині, галереї П'єра Робера Люксембурга у Франції [3, с. 285].

Одержавши вищу художню освіту за фахом художника станкової графіки, потрапила за призначенням до Львова, де жила в удови відомого українського письменника і публіциста Ярослава Галана. Згодом, після знайомства в Києві з директором Сумського художнього музею О. І. Маршалю була запрошена до Сум. Тут вона деякий час працювала науковим співробітником художнього музею, потім художником-постановником у музично-драматичному театрі ім. М. С. Щепкіна. Активне громадське життя захоплює художницю і на початку 1950-х років В. Юрченко стає ініціатором створення Товариства сумських художників разом з митцями – Я. Д. Красножоном (історик та скульптор, автор відомого пам'ятника Кобзарю у сквері Т. Шевченка в середмісті Сум), М. Д. Бончевським (керівник художньої студії) та С. М. Блайвасом (головний художник театру ім. Щепкіна).

Упродовж всього життя В. Юрченко цікавилась особистістю, художньою та поетичною творчістю Т. Г. Шевченка. У 1950-60-ті роки з'являється графічна серія (9 ліноритів), присвячена перебуванню Кобзаря на Сумщині – «По шевченківських місцях на Сумщині».

Наповнені особливим ліричним настроєм, вони перегукуються з українськими пейзажами художників кінця XIX – початку XX ст. Працюючи над шевченкіаною, вона, по можливості, вивчала все, що пов'язано з життям цього діяча: архіви, літературу, спогади. Особливу допомогу художниці надав відомий сумський історик, краєзнавець П. А. Сапунін [2, с. 1-25]. Саме з ним художниця проїхала по історичним місцям краю.

Творчі подорожі по шевченківських місцях залишили багато вражень. Так, у Лифині (нині Охтирський район Сумської області) художниця познайомилась із старим садівником І. Денисенком, який ще дитиною бачив Т. Шевченка, а його батьки працювали у поміщиків Хрущових і часто згадували їх. У флігелі поміщиків поет зупинявся 7 червня 1859 р., де написав свою чудову пісню про козака бідолаха: «Ой по горі ромен цвіте, долиною козак іде...».

Наприклад, на одній з робіт В. Юрченко зобразила пам'ятник Т. Г. Шевченку руки І. П. Кавалерідзе в Ромнах. У період з 22-25 липня 1845 р. Т. Г. Шевченко відвідав славнозвісний роменський Іллінський ярмарок та за браком місць у готелі, заночував у наметі біля церкви (перший пам'ятник був встановлений на тому ж місті), який зробив для нього місцевий поміщик Л. В. Свічка. У 1980-х роках бетонну скульптуру замінено на збільшений бронзовий монумент. Задумливого настрою поету вторить художньо-поетичне зображення, побудоване на кольорових сполуках вохристих та зелених тонів. Саме

цей перший пам'ятник Кобзарю створений у 1918 р. на батьківщині скульптора.

З тих же Ромен, у добірці ліноритів В. Юрченко є зображення Іллінської церкви. Тоді, Тарас Шевченко відвідав виставу «Москаль-чарівник» у виконанні акторів харківської трупи, яка дуже йому сподобалась. На гравюрі – літній нічний пейзаж з великим повним місяцем, що сходить. Силуетом на тлі неба подані велична споруда церкви та дахи маленьких будинків обабіч старої вулиці. Художниця вдало передала стан нічної тиші давнього повітового міста.

Маєток Хрущових у Лифині над річкою Псел також не оминув майстерного погляду Віри Юрченко. Величчю та спокоєм віє від твору з зображенням барокової садиби Хрущових серед навколишнього краєвиду з крутим берегом, над яким схилились «довгі коси» старої верби, а сама річка яскраво віддзеркалює берег з будівлею. На тлі жовтогарячого неба вимальовуються чіткі силуети старовинної споруди, де жили поміщики Д. О. та Н. О. Хрущови. У Лифині Тарас Шевченко 8 червня 1859 р. подарував Наталії Олександрівні Хрущовій один з відбитків офорту «Приятелі» з дарчим написом (зберігається в Сумському художньому музеї ім. Никанора Онацького).

У Лебедині художниця зобразила стародавній будинок Залеських. Композиція аркуша відтворює будівлю, на якій причаїлось ранкове сонячне світло з навколишньою зеленню дерев, трави, кущів та невеличким дерев'яним парканом. В цьому будинку мешкали Олексій та Максим Залеські. В червні 1859 р.

Т. Шевченко з братами був на прогулянці біля хутора Нові на березі р. Псел. Тоді ж на згадку про цю прогулянку художник подарував їм свій офорт «Приятелі» з власноручним підписом (зберігається в музеї Т. Г. Шевченка в Києві). За переказами тут у діда Залеських свого часу гостював й Григорій Сковорода.

Також В. Юрченко зобразила будинок, де Т. Г. Шевченко провів свою останню ніч у Кролевці. Передано мальовничий куточок історичної місцевості з високими деревами маєтку Огієвських, де Т. Шевченко разом з Ф. Лазаревським ночували з 25 на 26 серпня 1859 р. Тоді ж сестрі братів Лазаревських, Глафірі Матвіївні поет подарував свій «Кобзар» з власноручним написом.

Унікальність графічної серії «По шевченківських місцях на Сумщині» полягає в тому, що В. С. Юрченко відтворила історичний пейзаж, пов'язаний з перебуванням Великого Кобзаря на землях нинішньої Сумщини.

Пізніше, у 1980-х роках, шевченкіана художниці знайшла своє подальше втілення в персональних книжкових знаках-екслібрисах журналістів, істориків, а також акварелях.

Окрім шевченківської тематики Віра Юрченко створювала цікаві композиції пов'язані з дитинством, квітами, портрети, через які передавала певний психологічний стан. Її роботи позначені тонким відчуттям живописної фактури, гармонійною взаємодією плям і ліній, особливим художнім ритмом. Взагалі, художниця писала натюрморти, натурні образи природи, відходячи

від «портретизації» місцевості, додавала до композиції суто своє, індивідуальне. Її твори наповнені романтичним світосприйняттям реалій з міськими краєвидами, жіночими образами, яким притаманні спокій та зосередженість.

1. Сумщина. Велика спадщина. Образотворче мистецтво. Суми: ПФ «Видавництво "Університетська книга"», 2018. 272 с.

2. Сапухін П. Перебування Т. Г. Шевченка на Сумщині. Суми, 1956. 25 с.

3. Ткаченко В.М. Графічна Шевченкіана Віри Юрченко // Конопотські читання. Вип. VIII. Ніжин, 2017. С. 284-291.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

Антонов Є. М.

Перебування Т. Г. Шевченка на Сумщині
у творчості Віри Юрченко 3

Власенко В. М.

З епістолярію Костя Мацієвича 1922 р. 9

Гаврилишин П. М.

Виявлені джерела до вивчення біографії
Богдана Гаврилишина 15

Герасимчук О. М.

Формування організаційно-правових основ
переселення козаків Північного Лівобережжя
України на Кубань у 1820–1825 рр. 20

Зінченко І. Д.

До питання про формування кордонів України
в 40-50-х роках ХХ ст.: огляд вибраної історіографії 27

Король В. М.

Село Блотниця Талалаївського району
1950–1960-х рр. у матеріалах усної історії 30

Котельницький Н. А.

Праці В. М. Хижнякова як джерело з історії формування
клерикальної політики земської ліберальної партії
Північної України (80-ті рр. XIX ст.) 43

Лобко Н. В.

Матеріали про військову службу як джерело
генеалогічної інформації 50

Медведєв І. А.

Події лютого-березня 2022 року в Тростянецькій
громаді Сумської області: хронологія та факти 55

Пономарьова К. О.

Історія військових поселень на території України:
до постановки проблеми 61

Шуть Т. І.

Соціально-економічне життя Сум у період німецької
окупації (за матеріалами газети «Сумський вісник») 65

Тихомиров К. В.

Жертви окупаційного нацистського режиму
на території України 70

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Андрощук В. П.

В'ячеслав Липинський на дипломатичній
службі Української держави 75

Баб'як М. О., Дикий В. В.

Дипломатична співпраця УНР і ЗУНР у добу
національно-визвольних змагань 80

Гончаренко А. В.

Радянська історіографія ролі Великої Британії в еволюції
колоніалізму наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. 84

Дацків І. Б., Проць В. В.

Міжнародна діяльність Лонгіна Цегельського 90

Зінченко І. Д.

Південно-західний кордон УРСР в 40-х роках ХХ ст.:
делімітація та демаркація 95

Іванов І. А.

Діяльність Оди Нобунаги по об'єднанню Японії 99

Мірошниченко А. В.

Роль Томаша Масарика в становленні
незалежної Чехословаччини 105

Назаров М. С.

Основні етапи російсько-української війни 2022-2024 рр. 110

<i>Порфілова М. В.</i> Зародження, формування і становлення соціальної політики	114
<i>Рагуліна А. В.</i> Смертна кара за кодексами законів Давньої Месопотамії	118
<u>КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ</u>	
<i>Антоненко П. Ю.</i> Коренізація як передумова розвитку українського мистецтва в 1920-1930-х роках	121
<i>Антонов Є. М.</i> Ілля Ріпін – український художник	125
<i>Гвоздицька С. М., Єсін А. І.</i> Особливості сучасного етапу розвитку витинанки на Сумщині	129
<i>Глушенок Н. М.</i> Висвітлення стану дослідження поняття міждисциплінарної інтеграції	135
<i>Дегтярьов С. І.</i> Проект Батуринського університету гетьмана Кирила Розумовського	140

- Дегтярьова Д. С.***
Відстоювання феміністичних поглядів у драматичній
поемі «Бояриня» Лесі Українки 149
- Калінін І. М.***
Правознавство в чоловічих гімназіях
кінця ХІХ – початку ХХ ст. 155
- Картава К. С.***
Ганна Затиркевич-Карпинська – громадська діячка
та особистість 161
- Кудінов Д. В.***
Пансіон Ганни Іванової в Сумах: нотатки до історії
жіночої освіти 167
- Маркович О. С.***
Значення творчості Василя Кричевського 174
- Струпінська Д. В.***
Неполітичні проекти Георгія Нарбути як
складова української національної культури
початку ХХ ст. 181
- Ярош Н. В.***
Виховний процес у навчальних закладах системи
державних трудових резервів СРСР (1940–1950-ті рр.) 189

Наукове видання

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Оригінал-макет підготовлено на
кафедрі історії СумДУ

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали друкуються в авторській редакції. Точка зору редколегії не завжди збігається з точкою зору автора.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк. 19,83. Тираж 100 пр. Зам.№
Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.